מאי שקדו דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי ולא מיחו בידם חכמים ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת תחלה מפני שהוא עושה חבורה מאי סכנה אילימא דאמרי בתולה הנשאת ליום הרביעי תיהרג נהגו לגמרי ניעקריה אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה האי סכנה אונס הוא משום דאיכא צנועות דמסרן נפשייהו לקטלא ואתיין לידי סכנה ולידרוש להו דאונס שרי איכא פרוצות ואיכא נמי כהנות וליעקריה גזירה[א] עבידא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה[א] לא עקרינן אי הכי בשלישי נמי אתי ובעיל מספיקא לא עקר נפשיה ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר מאי אונס אילימא הא דאמרן התם קרי ליה סכנה והכא קא קרי ליה אונס ותו התם נהגו הכא מותר אמר רבא דאמרי שר צבא בא לעיר ה"ד אי דאתי וחליף ליעכב לא צריכא דאתי וקבע בג' מיהא לכנום אספרווא דידיה בג' קאתו ואיבעית אימא מאי מחמת האונס כדתני' הרי שהיה פתו אפוי וטבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה

ובועל

מאי שקדו. היכן שנינו שקדו דמקשינן לה הכא אי משום דאמר שמואל לעיל לית לן לאותביה מינה לאמוראה אחרינא: **ומן הסכנה ואילך.** לקמן מפרש לה: **ובשני לא יכנוס.** בשביל אותה סכנה ואין צריך לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד ויהיה טורח מיהת שני ימים בצורכי סעודה: **ואם מחמת האונס.** לקמן מפרש: **תחלה.** אם ביאה ראשונה היא מפרישין אותה ממנו לילי שבת: **נהגו.** בתמיה. סכנת נפשות היא ואת אמרת נהגו לכנוס ביום שלישי אבל מיעקר רביעי לגמרי לא עקרו: **ניעקריה.** ויתקנו להם ימים אחרים: **ולדרוש להו דאונס שרי.** דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה דילפינן לקמן בפרק ד' (דף נא:) מוהיא לא נתפשה[ב] ולא לימסרו נפשייהו למיתה: **איכא פרוצות.** דאי מקילינן להו עבדי ברצון ונאסרות על בעליהן: **ואיכא נמי כהנות.** שנאסרות על בעליהן אף באונס ואיכהו מסרן נפשייהו למיתה דאשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה ולקמן בפרק ד' (שם) ילפינן לה: **וליעקריה.** הואיל וזמנין דאיכא סכנה: **בשלישי נמי אתי ובעיל.** כיון דידע שהתחילו לנהוג בשלישי: **מספיקא לא עקר נפשיה.** כיון דלאו קביעות גמור הוא על ידי תקנת ב"ד ספיקא היא לו אם יש נישואין היום בעיר ולא עקר נפשיה לבא בעיר: **התם נהגו.** משמע רובם נהגו: **הכא מותר.** לא גרסינן לכתחילה. והכי קא מתמה הכא מותר קתני דמשמע אם ימלך איש יחידי בבית דין יתירו לו אבל נהגו לא קתני: **שר לבא בא לעיר.** ויחטפו צורכי סעודה מאשר ימצאו: **וחליף.** לאחר רביעי: **ליעכב.** עד יום רביעי של שבת הבא: **בשלישי לכנוס.** למה נתיר לו לקדום כל כך שלא יטריח בסעודה אלא יום אחד ומיעקרא תקנתא דשקדו: **איספרווא דידיה.** חיל משרתיו המכינים לו צורכי סעודה. בלשון לעז הירניי"ש: **כדתניא.** חתן שמת אביו בשני ואין יכול להמתין עד למחר שצריך להשהות את המת עד שיכנסו לחופה: **ויינו מזוג.** במים שיהא ראוי לשתיה ושוב אינו מתקיים: **אביו של חתן או אמה של כלה.** דוקא נקט אביו של חתן שהוא הטורח בצורכי סעודה ואמה של כלה היא המכינה לה תכשיטין לפיכך אם יעבור המועד שוב אין מכין להם והתירו להם להכניס את המת לחדר שלא יקברוהו דאם כן חלה אבילות על האבל בסתימת הגולל כדלקמן (ד:) ושוב לא יוכל לכנוס עד שיעבור האבילות:

ופורש

ובשני לא יכנוס. פ"ה אפילו בשעת הסכנה דאין לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד וקשה לר"י דאמר לקמן מאי אונס אילימא הא דאמרן התם קרי ליה כו' הוה ליה למיפרך טפי רישא לסיפא דקתני רישא ובשני לא יכנוס אפי' בשעת הסכנה ואומר ריצב"א דמשום הכי לא פריך ליה משום דאיכא לפרושי ואם מחמת האונס פירוש שיש סכנה אף ביום שלישי מותר לכנוס בשני ונראה לר"י דמילתא באנפי נפשה היא ולא איירי בסכנה ובשני לא יכנוס הוא הדין בג' אלא נקט בב' משום דבעי למיתני ואם מחמת האונס מותר: **ולדרוש** להו דאונס שרי. וא"ת והא אמרינן בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין עד. ושם) על כל עבירות יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וג"ע וש"ד ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת מצרי[ג] דרחמנא אפקריה לזרעיה דמצרי[ג] דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם ומייתי ראיה דפריך בפ' בן סורר ומורה (שם:) הא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר גילוי עריות הואי משמע דמשום עריות לא הוה מיחייבא ומתוך כך התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה ובא עליה עובד כוכבים לקיימה לאותו עובד כוכבים כשנתגייר דלא שייך למימר אחד לבעל ואחד לבועל בביאת מצרי[ג] דהויא כביאת בהמה ואין נראה לריב"ם דהא ע"י ביאת עובד כוכבים נאסרה לבעלה כדאמר הכא דאיכא פרוצות ובפ' האשה שנתארמלה (לקמן כו: ושם) גבי האשה שנתפשה בין העובדי כוכבים אמרי' דברצון אסורה לבעלה ואמר נמי במגילה (דף טו.) כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיבא בעילת מצרי[ג] כביאת בהמה והוא הדין לבועל אע"ג דאין זנות לבהמה ואין ביאת בהמה פוסלת ואוסרת כדאמרי' בפ' הבא על יבמתו (יבמות נט:) ביאת מצרי[ג] הויא ביאה וכי אפקריה רחמנא לזרעיה הני מילי לענין דאין לו חייס וזרעו חשוב כזרע בהמה ויש לומר דהכי פריך ולדרוש להו דאונס שרי לפי שהאשה היא קרקע עולם ולא עבדה מעשה כדמשני בפרק בן סורר ומורה אסתר קרקע עולם היתה והא דלא פריך התם גילוי עריות הויא דפשיטא ליה דאיכא לשנויי קרקע עולם היא ואין לה למסור עצמה אבל לענין חילול השם לא היה נראה לו שיועיל טעם דקרקע עולם ומשני קרקע עולם היתה ואפילו חילול השם ליכא ובפרק מצות חליצה (שם קג. ושם) דפריך גבי יעל והא קמתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים שהטיל בה זוהמא ולא משני קרקע עולם היתה משום דהתם לא פריך אמאי לא מסרה עצמה דהא לא היה רוצה להמיתה דאדרבה היה צריך שתשמרהו אלא הכי פירושו והא מתהניא מעבירה למה משבחה הכתוב מנשים באהל תבורך ודרשינן בנזיר (דף כג: ושם) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ופריך דיעל נמי הוה עבירה שלא לשמה דהא מתהניא מעבירה ומשני דלא מתהניא ועשתה עבירה לשמה כדי להציל את ישראל: **בתולה** הנשאת ברביעי תיבעל. לאו דוקא ברביעי מדפריך לקמן בשלישי נמי אתי ובעיל שאינו מתכוין אלא להנאתו אלא אגב דנקט לעיל שנשאת ברביעי תיהרג דהתם מקפידים על קביעות יום כדי להעבירם על דתם נקט ליה נמי הכא ברביעי: **ולדרוש** להו דאונס שרי. אין לפרש דפריך הכי לדרוש כו' דשוב לא יהא סכנה אלא אונס ואמאי קאמר ומסכנה ואילך הוה ליה למימר ומן האונס ואילך דא"כ מאי משני משום פרוצות דהא אפילו לא דרשינן להו דאונס שרי לא מסרי נפשייהו דדוקא לצנועות אמרינן דמסרי נפשייהו ועוד וכי משום פרוצות יניחו להרוג הצנועות אלא הכי פירושו ולדרוש להו דאונס שרי וכיון דליכא סכנה אמאי לא מיחו בידם חכמים ומשני משום פרוצות לא מיחו בידם אי נמי משום כהנות: **ותו** התם. בשלישי נהגו ואמרינן בפ' בתרא דתענית (דף כו:) מאן דאמר נהגו אורויי לא מורינן והכא בשני מותר לכתחלה ופי' הקונטרס דפירש נהגו רובא דעלמא והכא מותר יחידי ולא גרסינן לכתחלה אינו מיושב: **אי** דאתי וחליף ליעכב. פ"ה חליף לאחר ד' וליעכב עד יום ד' של שבת הבא וקשה לר"י דאם כן מאי משני לא צריכא דאתי וקבע אכתי ליעכב חדש או חדשים עד שילך על כן נראה לר"י שאם יתעכב כל יום ד' אין לו לעכב עד יום ד' אחר אלא יכנוס בג' והכי פריך אי אתי וחליף בד' גופיה ליעכב עד דחליף ומשני דאתי וקבע כל יום ד': **בשלישי** מיהא לכנום. ולא בעי למימר דאתי שר הצבא בג' דא"כ יכנוס בד': **איספרווא** דידיה בג' אתא. אין לתמוה משום סעודה עקרינן תקנתא דרבנן ב' ימים ומשום סכנה לא עקרינן אלא יום אחד דבעילת הגמון שכיח שרגיל לבא ולבעול ואי עקרינן שני ימים אתא להשתכח אבל אונס שר צבא אינו אלא אקראי בעלמא: (לעיל) **תקנה** דרבנן מקמי גזרה[ד] לא עקרינן. כי פריך לעיל ליעקרוה לא משני תקנה דרבנן מקמי גזרה[ד] כו' כדמשני הכא משום דלעיל פריך וליעקרוה ויקבעו יום אחר כיון דאינו מתכוין אלא להעבירם על דת כשיקבעו יום אחר לא יחושו ולא מיעקרא תקנתא דרבנן הואיל ויהא יום אחד קבוע אבל הכא פריך וליעקרוה ולא יהא שום יום קבוע שאם יקבעו יום אתי ובעיל באותו יום ולהכי משני מקמי גזרה[ד] לא עקרינן תקנה דרבנן שלא יהא שום יום קבוע: (לעיל) **אי** הכי בשלישי נמי אתי ובעיל. פי' [ה]אי אמרת בשלמא כדמעיקרא דאמרי בתולה שנשאת בד' תיהרג ואינן מתכוונין אלא להעבירם לא יחושו אם יעשו ביום ג' אלא אי אמרת משום בעילת ההגמון כיון שמתכוין להנאתו בשלישי נמי אתי ובעיל:

בועל

תוספות רי"ד

תניא הרי שהיה פתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג ונתן מים ע"ג בשר ומת אביו של חתן או אמו של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג ז' ימי משתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. וכן מי שפירסה אשתו נדה ואין מתעים תכשיטין מן הכלה כל ל'. פי' מכניסים את וכו'. שלא יקברוהו ותחול עליו האבילות בסתימות הגולל ושוב לא יוכל לכונסה עד שיעבור ז' ימי האבל. אלא כונס תחלה ואח"כ יקברו המת וכיון דחלה עליו תחונה הויא גביה כרגל שלא אתיא אבילות וחיילא עליה. ונוהג ז' ימי המשתה תחלה ואח"כ ז' ימי האבילות וכל אותן הימים אינו מתיחד עמה שמא יבעול. ואבל אסור בתשמיש המטה ואף בז' ימי המשתה שהן אצלו כרגל דברים של צנעה נוהג ואין מתעים וכו' ואע"פ שהיא אבילה שלא תתגנה על בעלה. ודוקא אביו של חתן הטורח בצרכי סעודה. ואמה של כלה המכינה לה לתכשיטין דליכא איניש דטרח להו. אבל איפכא לא:

מסורת הש"ס

א) [כס"מ: שמדלג],
ב) [במדבר ה], ג) כס"מ: נר', דגר', ד) כס"מ: שמדלת,
ה) [ועי' תוס' שבת קכ:],

◆

לעזי רש"י

הירניי"ש. חיל-אספקה (האנשים המלווים את הצבא ודואגים לסיפוק צרכיו).